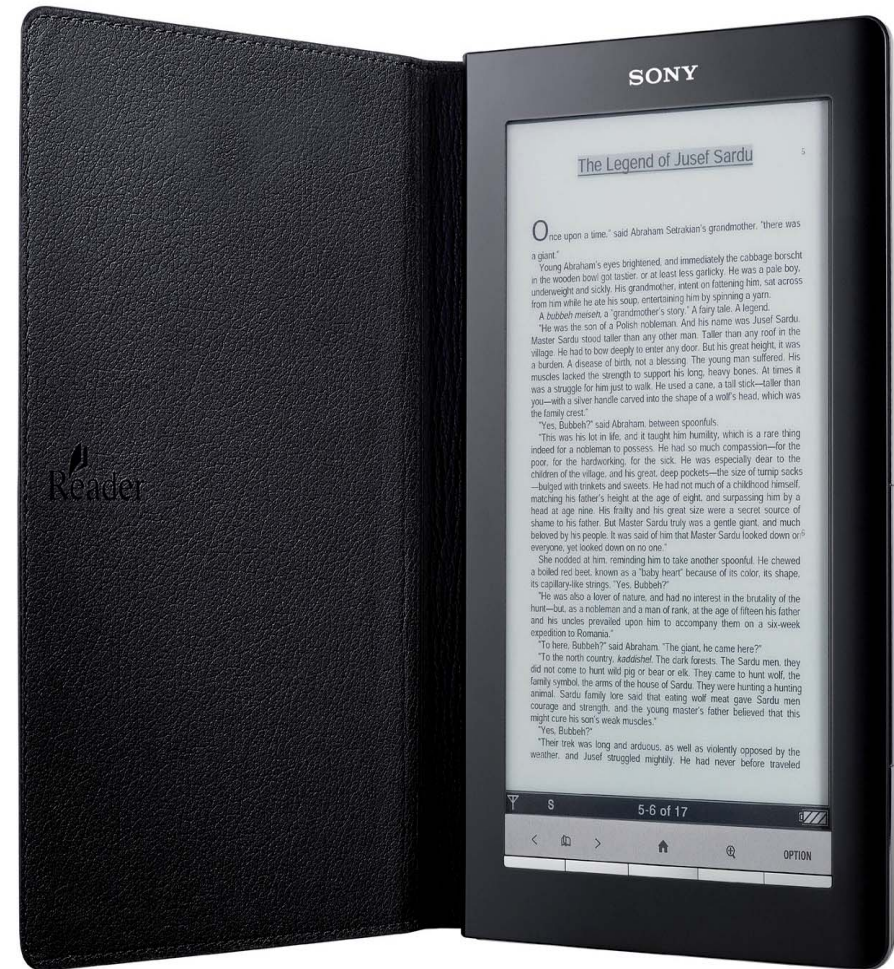

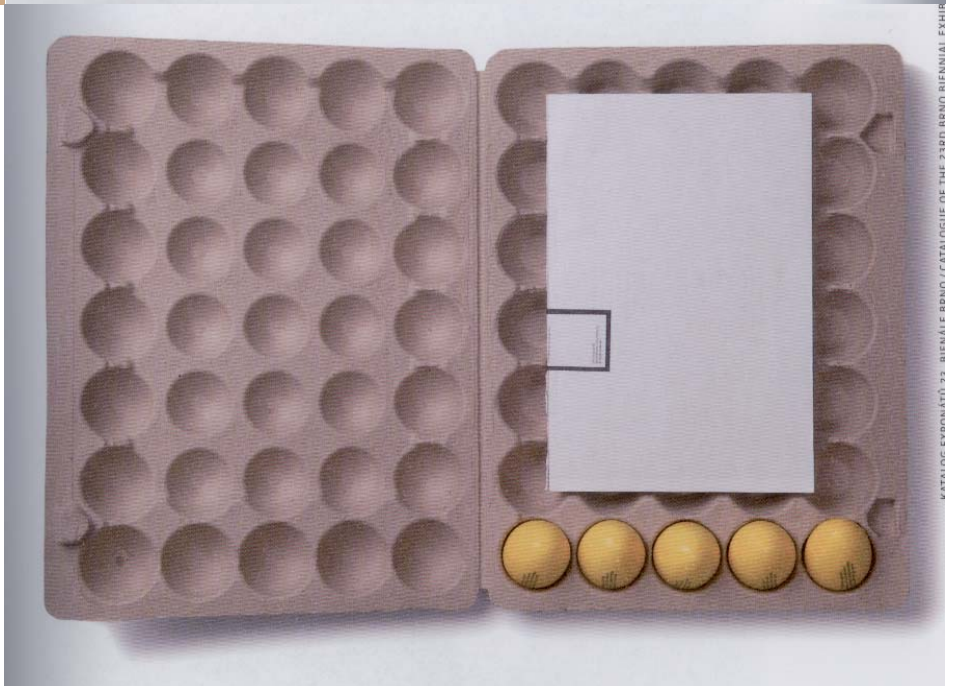
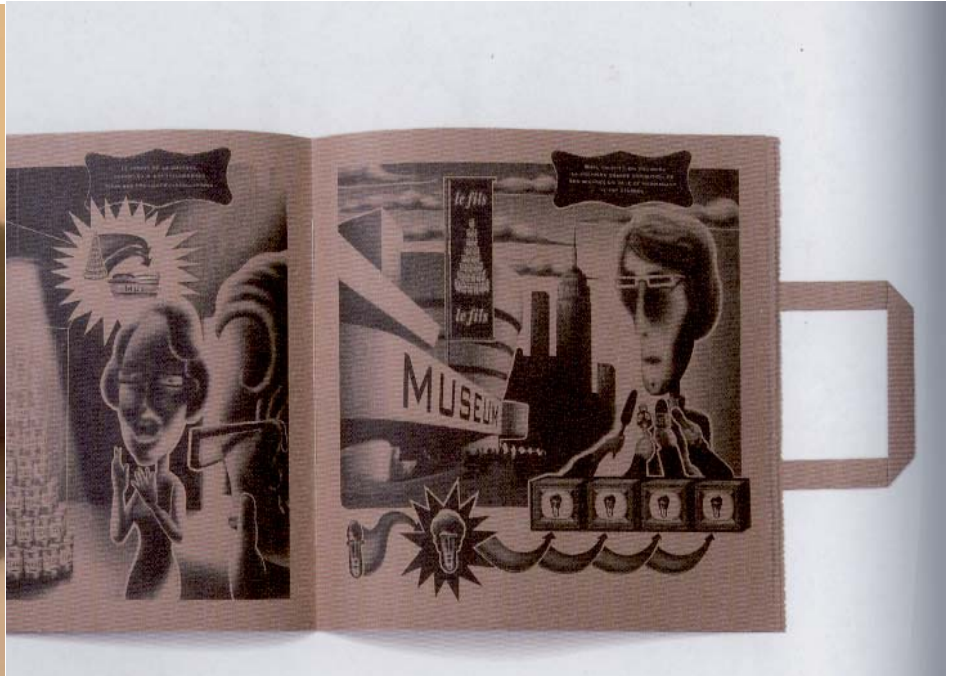
01 Úvod do tematiky

- 1) **Předmětem bádání předmětu/vědeckého disciplíny** nauka o knize (Book studies) je fenomen knihy ve všech jejích podobách. Bádání a deskripce tématu není záležitostí posledních desetiletí (ikdyž specifické vymezení disciplíny v rámci humanitních věd doznala víceméně v 60. letech 20. stol., v souvislosti s vymezujícími se studii nových médií a prostředků komunikace;
- 2) **metodologickou výstavbou** má bazi v kulturních studiích (culture studies); ikdyž knihy jsou v různých pohledech v zorném poli dějepisectví odedávna, zvláště pak v souvislosti s naukou o literatuře nebo bibliografií.

> co je kniha?

- > „vitální“ a zároveň mnohohrstevnatý kulturní jev - Robert Escarpit: „(kniha) se nedá zachytit jednoznačnou definicí. Každopádně nikde se ještě nezdařilo nikomu definovat způsobem komplexním a trvalým“.
- > tzn. v historickém přehledu nebylo vždy knihou to, co mohu dnes vzít do rukou (ani dnes v éře postmoderně rozvolněné konvence kulturní produkce, zmírňující ostré formální hranice kulturních artefaktů, rozpouštějí, co za knihu může stále pokládat - viz např. určité autorské umělecké produkce, v jejichž přívlastku se skrývá knižní forma – formálně vzato crossover díla, recyklace etc.)

- > **materiální artefakt:** potištěný a nějak svázaný papír x obsah leží někde jinde: v komunikativním prostoru – přesto je nějakým způsobem přítomen na těchto stranách a vice versa ani tento obsah by neexistoval bez oněch potištěných stran, resp. nebyl by přístupný.
- > Escarpit popisuje knihu jako „stroj na čtení“, jenž ovšem nelze používat „mechanicky“.
- > 1. charakteristika knihy = **výsledek určitého determinovaného souboru kroků myšlenkové i materiální produkce.**
- > **Technologická stránka produkce**, historicky proměnlivá, poskytuje knize určité autonomní vlastnosti, které jí v rámci komunikativní platformy vydělovaly a dodnes vydělují od jiných prostředků (ústní naraci, jiná média, obraz etc.).

- > komunikace = přenos/recepce obsahu – zatím stručně řečeno: technologická stránka ovlivňuje nějakým způsobem vždy sdělení .

- > způsob produkce knihy vyděluje tento materiální předmět ve sféře kultury **i jako objekt s estetickou hodnotou – tedy umělecké dílo**. Estetická stránka je především ovlivněna kaligrafickou či typografickou úpravou, výtvarnou výpravou knihy či umělecky vyvedenou vazbou apod.

(Všechny zmíněné postupy výrazně ovlivnily vnímání knihy jako **svébytného výtvarného díla** především v tzv. kulturách Knihy (tj. judaismu, křesťanství a islámu), kde se od počátku dostal výtvarný aspekt knihy na významné místo a ovlivnil jejich produkci i tržní systém. (nebo např. čínskou nebo japonskou knižní produkci, která se vyznačovala dokonalou kaligrafickou a ilustrační úpravou.)

- > „vnější“ stránka knihy v souvislosti s hodnotou = určitá nadhodnota uzávorkovaná do okruhu poptávky po podobném způsobu produkce a jejich konkrétních nabyvatelích

> **Kniha jako medium**

- > přenos nějakého myšlenkového obsahu > pole výzkumu stýká s literárně vědnými výzkumy, historií literatury, filologií a pod.

Kniha = materiální nositel (a zároveň odraz) literárních (kulturních) ideí v daném společenském klimatu, které téma odcizují příliš „instrumentalizovanému“ pojmání věci. Ačkoli myšlenku lze intuitivně oddělit od jejích materiálních vazeb, jak to činí výše zmíněné vědy, není pak ale zcela zřetelný rozsah její dostupnosti, snižuje se plastický obraz její distribuce a zároveň i střet a „intoxikace“ kritikou, protichůdnými teoriemi etc. v rovině reálné každodenní rozprostrannosti.

- > myšlenkový proces je nezávislý na jeho materiálním šíření pouze v jeho ideálním stavu, nicméně vezmeme-li na zřetel realitu, časové dispozice zveřejnění, možnosti rozšíření, reakce na opozitní rovinu názorů apod. > podstatné zpětné (vzájemné) ovlivnění. (viz Dějiny čtení – celá literatura je o čtení...)

- > v rámci moderní vědy se myšlenky důsledků distribuce idejí a jejich dosahu začala věnovat jako první **sociologie literatury**, v rámci jejíž výzkumů se poprvé kodifikovaly dvě předmětové oblasti:
 - => kategorie „knihy jako věci“
 - => toho, kdo se koncentruje nad „dílem“
- > sociologie literatury se tak rozdělila na *sociologii spisovatele a sociologii čtenáře*.

- > na jedné straně se sledují vazby spisovatel – společnost, tj. obecné společenské činitele ovlivňující jednání tvůrců a obrysy společenského tlaku v jejich tvorbě ve směru osudů a zkušeností společnosti (Pokud hovoříme např. o eskapismu v díle, máme v podstatě na mysli výpověď autora na podkladě sociální zkušenosti.)
- > v tomto bodě se pak věci dotýká druhá kategorie – sociologie literatury – bádáním nad recepcí díla, jež je nezbytnou složkou, aby bylo možno empiricky zkoumat jeho společenský význam.
- > sociologie literatury byla mohutným impulzem sledování procesu komunikace **spisovatel** – **publikum** univerzálním fokusem, zároveň určitým způsobem narušila jedinečnost „díla“, jak jej chápala tradiční filologická věda, jako *ideální jsoucnost*.
- > iniciovala cestu k novému promýšlení (uchopení) **statutu díla**.

- > sociologie literatury = významný posun v chápání problematiky knihy x trvalo ještě řadu let, než došlo ke skutečné proměně diskurzu, tzn. k propojení vztahu *kniha jako věc* a *dílo* + neexistuje kontinuita s předchozím vývojem, neboť v převážné míře působily rozvíjející se zájmy **o masové sdělovací prostředky**.

- > historie těchto komunikačních kanálů spadá cca. do 19. století v souvislosti **s rozvojem nového tisku a vzniku nízkonákladových (ekonomicky) edičních řad** (např. 2. pol. 19. stol. v USA) + později byly významnými impulzy byl **rozvoj filmu a televize**.

- > značná variabilita přenosu obsahu u nových medií byla zpětně *projekční plochou* vlastností i pro starší formy komunikace, tzn. zásadním způsobem byl iniciován tlak na diferenciaci, především stran sémantické podstaty přenášeného komunikátu.

> charakteristika procesu:

audiovizuální prostředky 1) na komunikační „trh“ vstoupily velmi náhle a s intenzitou, která předčila všechny tradiční kanály, 2) je jejich podstata (tj. uspořádání, mechanismy působení, společenské vazby atp. = Mac Luhan) poměrně transparentní, takže se záhy staly předmětem vědeckého výzkumu => ovlivnění snahy o „čitelnost“ a nové využití tradičních prostředků.

Shrnutí: *system studia mass media* dal zároveň vzniknout i *systemu výzkumu knihy*, který sice v širokém stupni odrážel proces uchopení masové komunikace, ale řešil svébytné otázky knižní kultury v novém světle.

- > problematika **knihy-věci** a **knihy-díla** byla převedena např. na otázku **předmětů s komunikační funkcí**. V semiotické perspektivě např. tak není kniha pouze „balením“ idejí s nejasným vztahem k nim, rozšiřuje a precizuje význam předmětu, jakoby se jím uzavírá rozsah významu zápisu. „Dílo“, literární idea se zakořeňuje v určitém konkrétním **zápisu/formě**. Veškeré vlastnosti knih jsou v rámci semiotiky sledovány ve **struktuře znaků** a zároveň na platformě jejich **společenských funkcí**.

- > druhým významným přínosem k problematice je otázka **perspektivy rozšíření a dostupnosti díla**, jejich dynamika a prostředky, jež se pro moderní kulturní studia stala významnou kategorií. Touto oblastí se např. od 60. let zabývá významná francouzská *škola knižních studií* (hlavní představitel Robert Escarpit). Jeho výzkum navázal a byl podstatnou měrou spojen s širokopásmovým výzkumem čtenářským preferencí pod hlavičkou UNESCO.

- > problematiku doplňuje oblast **dějiny psaní**, v nichž výústily výzkumy sociologie psaní popisující společenské a politické mechanismy *řídící tvůrčí proces*, vlivy různých společenských subsystémů na nové literární formy apod. (viz např. Malcolm Cowley *O situaci v literatuře*) a **dějiny čtení** = oblast, prioritně mapující zájmy druhé strany (různých historických či společenských vlivů).

- > zájmového pole knižní kultury či nauky o knize = tématický okruh otázek i problémů metodologické povahy, které však nelze svázat s jedním vědeckým oborem – tj. obsahuje historická bádání, literární vědu či semiotiku a sociologii. => z těchto důvodů se stalo přínosným ustavit svébytnou vědeckou disciplínu, již dokonce Escarpit navrhnul název: **bibliologie**.